

İZMİRLİ BİR TÜRK'E PİZA ÜNİVERSİTESİ TARAFINDAN 1843'TE VERİLMİŞ OLAN "DOCTOR IN MEDICINA" DİPLOMASI*

Turhan Baytop**

Çalışmamızın hedefi, Piza Üniversitesi tarafından İzmirli bir Türk'e 1843 yılında verilmiş olan tıp doktoru diplomasını tanıtarak Osmanlıların Avrupa ile tıp sahasındaki ilişkilerinin tarihine yeni bir katkı getirmektir. Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nda bazı kişiler Avrupa üniversitelerinde öğrenim görerek hekimlik veya eczacılık diploması almaktaydı. Osmanlıların tıp ve eczacılık eğitimi görmek için Avrupa'ya ne zaman gitmeye başladıkları kesin olmamakla birlikte, elimizdeki örneklerden bu eğilimin onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında¹ mevcut olduğu ve ondokuzuncu yüzyılda artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Öğrenim görmek için tercih edilen tıp ve eczacılık mektep ve fakülteleri arasında Paris ve Viyana tıp fakülteleri bulunduğu gibi², Lyon Tıp ve Eczacılık Fakültesi'nden de bir Türk'ün eczacılık diploması aldığı bilinmektedir³.

Hekimlik ve eczacılık eğitimi görmek için Osmanlılar tarafından tercih edilen Avrupa üniversitelerinden bir tanesi de İtalya'daki Piza Üniversitesi'dir. Piza Tıp Fakültesi, 1334 yılında kurulan Piza Üniversitesi'nin ilk dört fakültesinden birisidir. Onsekizinci yüzyıla kadar parlak dönemler yanında durgun yıllar da yaşayan üniversite, onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında yeniden düzenlenmiş, yeni kürsüler kurulduğu gibi bir ara durdurulmuş olan cerrahlik eğitimi yeniden başlatılmıştır.

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Piza Üniversitesinde öğrenim gören hekim ve eczacı diploması alan Osmanlılar içinden yedi kişinin isim ve me-

* VI.Türk Tıp Tarihi Kongresi'ne (İzmir, 22-24 Mayıs 2000) sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

** Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi emekli öğretim üyesi.

¹ Timony, A., *Dissertation sur les bains des orientaux*, Vienne 1762.

² Paris ve Viyana tıp fakültelerinden mezun hekim ve eczacılara birkaç örnek olarak şunlar verilebilir: Pechedimaldji, D., *Les névralgies congestives – Thèse pour le doctorat en médecine*, Faculté de Médecine de Paris (1867); Giorgio Della Sudda için bkz. Nicolas, Michèle, "Paris Eczacılık okulu mezunu bir Osmanlı eczacısı," *III. Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı - Bildiri Özetleri*, Eskişehir 1996, s.21; Timony, A., *Dissertation sur les bains des orientaux*, Vienne 1762. Ayrıca bkz. Mezbourian, A.N., *Ermeni Hekimler 1688-1940*, İstanbul 1950 ve "Pharmaciens et chimistes arméniens d'origine arménienne," (el yazması), İstanbul, İstanbul Ermeni Kilisesi Kitaplığı.

³ Ahmed Hüseyin, *Notes sur les produits chimiques - Thèse pour obtenir le titre de pharmacien de 1ère classe*, Faculté de Médecine et de Pharmacie de Lyon (1895).

zuniyet tarihleri şöyledir: Etienne Caratheodory (1818, hekim), Constantin Caratheodory (1827, hekim), Hagop Davoud (1837, hekim), Kevork Sinapian (1841, hekim), Vincent Sinapian (1841, eczacı), Gaspard Sinapian (1843, hekim), Joseph Chichman (1853, hekim).

Ayrıca, mezun olmamakla beraber, Piza Tıp Fakültesi'nde bir müddet tıp tahsili yapmış Osmanlılar da vardır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 1847 tarihli bir irade ve ekindeki dilekçe, bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu belgeye göre, Saray-ı hümayun kürkçülerinden Dimitri Efendi'nin oğlu Mihail Evankirinos iki seneden beri Piza tıp fakültesinde okumakta ve okul masrafları kendisi tarafından karşılanmaktadır. Ancak zor durumda kalan babası, ser etibbaya bir dilekçe yazarak oğlunun tahsiline devam edebilmesi için yeterli miktarda maaş tahsis edilmesini istemiştir. Ser etibba, Sadaret'e yazdığı 9 Cemaziyelevvel 1263 (25 Nisan 1847) tarihli tezkerede Mihail Evankirinos'un tahsilini tamamlaması için daha dört sene Piza'da kalması lâzım geleceğini, Piza'daki okulda öğreneceği bilgileri İstanbul'da da öğrenebileceğini bildirmiş ve öğrencinin, bilgi ve yeteneğine göre Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin uygun bir sınıfına alınmasını ve 2500 kuruş harcırah verilerek İstanbul'a döndürülmesini teklif etmiştir. Sadaret durumu Sultan Abdülmecid'e arz etmiş ve ser etibbanın teklifi 13 Cemaziyelevvel 1263 (29 Nisan 1847) tarihli irade ile uygun görülmüştür⁴.

Bu belge, İstanbul'da Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin faaliyette bulunduğu tarihlerde bile, bazı kişilerin tıp tahsili görmek için hâlâ Piza Tıp Fakültesi'ne gittiklerini göstermektedir. Diğer taraftan, yukarıda verilen isimlerden ve bu belgeden anlaşılacağı üzere, Piza Üniversitesi'nde tıp tahsili görmeye gitmiş olanların hepsi gayrimüslimdir.

Bu çalışmamızda tanıtacağımız diploma, Piza Üniversitesi tarafından İzmirli bir Türk'e verilmiş olan "Doctor in Medicina" (Tıp Doktoru) diplomasıdır⁵. Diploma, Piza Üniversitesi'nde öğrenim görmüş olan İzmirli Hasan oğlu İsmail Efendi'ye ait olup 1843 tarihini taşımaktadır.

Diploma 52 x 32 cm ebadında olup, parşömen kâğıda el ile, altın yıldız ve siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Baş kısmında, altın yıldız ile IN DEI NOMINE (Allah'ın adıyla) kaydı ve Katalonya Büyük Dükası Leopoldi II'nin

⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İrade Hariciye, Nr.1872, 13 Ca 1263 (29 Nisan 1847). Gerek bu belgeyi temin eden, gerekse Piza'da öğrenim görmüş olan sözkonusu yedi hekim ve eczacının isimlerini veren Prof.Dr. Nuran Yıldırım'a (İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı) teşekkür ederim.

⁵ Diploma, Haziran 1999 tarihinde bir sahaf tarafından İstanbul'da satışa sunulmuş ve 350 Amerikan doları karşılığında alınarak T.Baytop koleksiyonuna dahil edilmiştir.

adı bulunmaktadır. Diplomanın metin kısmı Latince'dir. Burada akademi direktörünün ve imtihanı yapan hocaların isimleri, imtihan tarihi (9 Kasım 1843) ve başarısından dolayı adaya "Doctor in Medicina" ünvanının verildiği yazılıdır. Diploma üzerinde Piza Üniversitesi'nin soğuk damgası, Piza valisi, Osmanlı Devleti Livorno konsolosluğunun tasdik yazıları ve damgaları bulunmaktadır.

İzmirli İsmail Efendi'nin Piza Üniversitesi'nde aldığı Tıp Doktoru diplomasının temin edilmesiyle, 1840 yıllarında Türk öğrencilerin de Piza Üniversitesi'nde tıp tahsil etmiş olduklarını da öğrenmiş bulunuyoruz.

"Doctor in Medicina" diploma given to a Turk from Izmir in 1843 by the University of Pisa

Turhan Baytop

During the eighteenth and nineteenth centuries, some Ottomans studied medicine and pharmacy in European universities receiving diplomas in these sciences. Among these universities were the universities of Paris, Vienna and Pisa. The present paper aims to present the "Doctor of Medicina" diploma awarded to a Turk from Izmir. The diploma, found in the T. Baytop collection, was granted in 1843 to Ismail Effendi from Izmir. The diploma is 52x32 cm, handwritten on a parchment in black ink and golden gilt. The text on the diploma, which is in Latin, includes information on the names of the examination committee, date of the examination (9 november 1843) and also a statement enunciating that the candidate was granted the title of "Doctor of Medicina" for the successful completion of his studies. On the diploma are the embossed stamp of the Pisa University, and the certifications and stamps of the mayor of Pisa and the Livorno Consulate of the Ottoman State.